

Za žrtve Al Kaidinih terorističnih napadov pomeni smrt Ajmana Al Zavahirija zaključek bolečega poglavja. / Foto: Eric J. Tilford via ???

Uboj lahko vodi v še večjo radikalizacijo

Po dvajsetih letih so Američani ubili Ajmana Al Zavahirija, enega najbolj iskanih teroristov

Tjaša Lampret

Ajman Al Zavahiri je bil očesni kirurg iz spoštovane družine v egiptovskem Kairu, ki je postal eden najbolj iskanih teroristov na svetu. Po napadih 11. septembra 2001 so za prijetje Al Zavahirija v Združenih državah Amerike razpisali nagrado v astronomski vrednosti skoraj 25 milijonov evrov. Američanom je na zadnji juljski dan po 21 letih uspelo skleniti lov na medijsko izpostavljenega vodjo Al Kaide, pri čemer pa v oči pade simbolični čas smrti obeh doslej najvišjih Al Kaidinih operativcev: **Osama bin Laden** je maja 2011, torej skoraj deset let po najodmevnejših Al Kaidinih napadih 11. septembra 2001, umrl v ameriški akciji v Pakistanu, njegov naslednik Al Zavahiri pa dober mesec in pol pred prvo obletnico ameriškega umika iz Afganistana.

Balkon z razgledom

Za 71-letnega Al Zavahirija, stratega, ideologa, dolgoletno številko dve v poveljniški strukturi teroristične mreže in v zadnjem desetletju vodjo organizacije, je bil usoden ameriški brezpilotni letalnik (dron). Zadnje trenutke življenja je preživel na balkonu hiše, ki naj bi pripadala zdaj talibanskemu vršilcu dolžnosti notranjega ministra **Siradžudinu Hakaniju** – kar seveda odpira tudi najrazlič-

nejša vprašanja o povezavah med Al Zavahirijem, Al Kaide in talibansko oblastjo.

Al Zavahiri, ki je 20 let preživel na begu, se julija ni prvič znašel v vlogi tarče ameriškega napada – s to razliko, da je bila januarja 2006 sreča (ali usoda) na njegovi strani in je ameriški raketni napad blizu pakistanske meje z Afganistanom preživel. V Kabulu se je pod trdno talibansko oblastjo očitno počutil varnega in sproščenega, o čemer priča njegova vsakodnevna rutina zadrževanja na balkonu, ki so jo izkoristili Američani.

Prebivalci Kabula so bili presenečeni, ko so izvedeli, da je Al Zavahiri živel med njimi, pravi novinarka ameriškega radia NPR **Arezou Rezvani**. Njegovo skrivališče je bilo v neposredni bližini več vladnih uradov in nedaleč od obveščevalnega štaba talibanov. Ljudje, ki v zadnjem letu niso več vajeni napadov in eksplozij, pa so glasni pok sprva pripisovali raketnemu napadu skrajne Islamske države, ki je – sploh v zadnjih dneh – dejavna na tem območju.

Ameriško preusmerjanje pozornosti?

Kakšna sta vrednost in sporočilo zadnje ameriške akcije v širšem kontekstu globalnega boja proti terorizmu? Dr. **Denis Čalet**, predsednik sveta Inštituta za korporativne varnostne študije ICS, odgovarja, da je tre-

ba za boljše razumevanje uboj vodje Al Kaide pogledati z več zornih kotov. Ocenjuje, da bo to lahko povod za še večjo radikalizacijo, začenši že z izbiro novega vodstva teroristične mreže in posledičnih povračilnih aktivnosti. »Al Kaida že vrsto let deluje kot teroristična mreža, kjer centralno vodstvo nima več ključnega pomena pri de-

Al Zavahiri (desno) se je desetletja uspešno izmikal poskusom zajetja in je s svobode od časa do časa opominjal svet in svojce žrtev napadov na zagrešena grozodejstva nekdanj mogočne teroristične skupine. V organizaciji in zunaj nje nikoli ni užival moči, kot jo je Osama bin Laden. Fotografija je iz novembra 2001. /

Foto: Reuters

Ameriška vojska se je po dvajsetih letih iz Afganistana umaknila konec avgusta lani. Lahko bi rekli, da je prva obletnica umika iz države, ki je danes znova v neizproslem primežu nazadnjaških in skrajnih talibanov, simbolično zaznamovana s še enim zaključnim poglavjem: smrtjo vodje Al Kaide Al Zavahirijem.

lovanju organizacije. Njene celice delujejo razmeroma avtonomno, zato s stališča delovanja organizacije smrt trenutnega voditelja nima zelo velikega operativnega pomena. Težko bi celo rekli, da ima uboj Al Zavahirija močan simbolični vidik, saj še zdaleč ni imel take karizme, kot jo je imel Osama bin Laden.

Drugi pomembni dejavnik je povezan z dejstvom, da je Al Kaida vztrajno izgubljala svoj pomen in operativno sposobnost izvajanja pomembnejših terorističnih akcij. Še posebej je to veljalo za Evropo in ZDA oziroma dejanja proti tako imenovanim zahodnim tarčam. V zahodnih družbah so vsa teroristična dejanja, ki so se dogajala v Afriki, delu Azije in Bližnjem vzhodu pristala nekje daleč, lahko bi rekli, da so postala celo medijsko nepomembna. Z medijsko in splošno pozornostjo, ki jo je mednarodna skupnost v zadnjem obdobju namenjala terorističnim grožnjam, lahko ugotovimo, da je zaradi svetovne pandemije covid-19, pozneje krize v Ukrajini in napetostih med Kitajsko in ZDA ta tematika popolnoma izginila z radarja medijskega poročanja in političnih razprav na najvišji ravni. Lahko si zastavimo vprašanje, zakaj je ta novica prišla v javnost ravno zdaj? Ali so ZDA zaradi notranjepolitičnih razlogov pritisnile na primeren vzvod, ki se mu reče »boj proti terorizmu«, pri čemer je Al Kaida priročen medijski ventil za preusmerjanje pozornosti od resničnih izzivov? Za talibanski režim v Afganistanu pa ima napad pomembno sporočilo: po umiku zavezniških sil iz države predvsem v ZDA ne želijo, da bi se na varnih območjih vzpostavljale teroristične celice. Talibanski režim je bil po umiku mednarodnih sil in popolnem kolapsu obrambno-varnostnih struktur v Afganistanu zelo samozavesten. Vseeno pa ugotavljamo, da si ameriška in afganistanska stran različno tolmačita določila sporazuma, ki sta ga podpisali v Dohi po umiku zavezniških sil iz Afganistana.«

Američani se hvalijo, da uspešno izveden napad z dronom brez prisotnosti ameriške vojske na tleh in dodatnih žrtev kaže evolucijo v globalnem boju proti terorizmu. Se strinjate s tem?

»Dejstvo je, da tehnologija napreduje z veliko hitrostjo. Vendar osebno menim, da je pri uporabi te tehnologije še vedno veliko izzivov, zaradi katerih se je težko v celoti strinjati, da gre za zelo učinkovite metode, ki zagotavljajo ciljno usmerjenost delovanja brez povzročanja nepotrebnih žrtev. Seveda je želja ZDA, da te napade prikažejo kot učinkovite in racionalne, saj jim tako ni treba izpostavljati njihovih vojakov neposrednim bojnim akcijam na ozemlju sovražnih držav. Napadi z brezpilotnimi letali so afganistanska realnost že vse od angaziranja mednarodnih sil v tej državi. Ni pa to edini primer, saj tudi Izrael izvaja takšne aktivnosti proti radikalnim skupinam na svojem območju delovanja. Težko bi tudi ocenili realno število žrtev tega napada, saj je javnosti dostopno po navadi tisto, kar želijo akterji takih dejanj sporočiti. Dejstvo je, da je treba za uspešno izvedbo takega napada zelo temeljito opraviti svojo nalogo na obveščevalnem področju. Tudi v tem primeru so obveščevalni sodelavci Cie na terenu zbrali dovolj uporabnih informacij, ki so skozi obveščevalno analizo pozneje pripeljali do točne lokacije Al Zavahirija v Kabulu. Dejstvo je, da je tehnika glede zajemanja satelitskih slik in možnosti navajanja brezpilotnih letal ter posnetkov, ki jih ta

letala prenašajo v kontrolno sobo z operaterji, zelo napredovala. Vse se dogaja skoraj v realnem času, brez pomembnih zakasnitev.

Izpostaviti bi veljalo predvsem operativni in etično moralni vidik. Učinkovitost teh napadov je z vidika ciljne usmerjenosti in povzročanja nedolžnih žrtev ob takem napadu še vedno vprašljiva. Na žalost se v večini primerov še vedno najdemo pred dilemo kolateralnih žrtev, kar pa je največkrat širši javnosti zakrito. Zaradi vsega navedenega bi se težko strinjali, da gre za bistveno evolucijo v procesu zoperstavljanja terorizmu, prej bi rekli, da nadaljujemo po poti 'zob za zob'.

Kaj smrt Al Zawahirija pomeni za Al Kaido in njeno prihodnost?

»Šele zgodovinska distanca prinese možnost za realno oceno posameznikovega delovanja v določenem obdobju. Dejstvo je, da Al Zawahiri ni imel potrebne karizme, ki bi pritegovala vedno večje število novih članov in podpornikov teroristične mreže Al Kaida. Treba pa je priznati, da je po napadih na ZDA zelo težko uspevalo tudi Osami bin Ladnu, ki se je zatekel v odročne kraje v Pakistanu. Dejstvo je, da je svet globalno povezan tudi prek uporabe modernih komunikacijskih tehnologij in družbenih omrežij. Po drugi strani pa prav njihova uporaba za vse najbolj iskane teroristične voditelje predstavlja zelo visoko stopnjo tveganja, da odkrijejo njihovo lokacijo. V tem delu spletne rekrutacije in komunikacije z novimi podporniki je Islamska država vsekakor močno prekosila Al Kaido. Če se vrnemo na Al Kaido in zapuščino Al Zawahirija, je treba ločiti prvo obdobje do kritične točke vzpona organizacije in izvedenih odmevnih napadih na tarče ZDA in pozneje v Evropi. Poznejše obdobje, ko se

di vsi organizacijski deli teroristične mreže. V primeru, da je organizacija zelo razpršena in povezana samo na podlagi glavnih ideoloških ciljev in manj neposredno prek strukture vodenja in poveljevanja, bodo poiskali osebo, ki bo imela največji moralni vpliv oziroma možno karizmo za vodenje te organizacije. Vedno pa so taki dogodki tudi priložnost za mlajše, radikalnejše struje v organizaciji, da izkoristijo to priložnost za prevzem organizacije in začetek aktivnejšega in bolj krvavega izvajanja svojih akcij. Ravno tega zadnjega momenta nas je lahko upravičeno strah.«

Razmere v Afganistanu in širše še vedno predstavljajo plodna tla za stare in nove teroristične organizacije. Kaj bi za globalno varnost pomenila potencialna krepitev teh organizacij v času, ko so svetovne (vele)sile osredotočene na vojno Rusije z Ukrajino in ameriško merjenje moči s Kitajsko?

»Trenutka, ki smo mu bili priča po terorističnih napadih na ZDA, ko je skoraj vsa mednarodna skupnost ponotena, da terorizem predstavlja veliko varnostno grožnjo, je že zdavnaj konec. Takrat je to za seboj potegnilo tudi celovitejše nastopanje mednarodne skupnosti proti različnim terorističnim organizacijam, kar je pomenilo, da se je zelo zmanjšal obseg za njihovo delovanje, financiranje, rekrutacijo novih članov in operativno komunikacijo. Po določenem obdobju so se pokazale velike težave napačnih korakov in zamujenih priložnosti, ki so na plano naplavile Islamsko državo.

Zadnje obdobje napetih mednarodnih razmerij med pomembnimi mednarodnimi akterji in drugimi družbenimi izzivi, s katerimi se srečuje svet, vsekakor ni dobra popotnica za resne in sistemske ukre-

Uporna kongresnica razjezila Kitajce

Že tako hladne ameriško-kitajske odnose je še ohladil obisk kongresnice Nancy Pelosi v Tajvanu – Kitajska prekinila sodelovanja z ZDA

V bojni pripravljenosti so tudi tajvanske oborožene sile, ki pozorno spremljajo kitajske vojaške vaje. / Foto: Reuters

Tjaša Lampret

Se je svet znašel na pragu novega geopolitičnega pretresa in vojaškega spopada med Davidom (Tajvan) in Goljatom (Kitajska) ali pa gre pri kitajskih vojaških vajah v okolici Tajvana zgolj za napenjanje mišic vojaške velesile? Stave so visoke, odnosi med Ameriko in Tajvanom na eni ter Kitajsko na drugi strani napeti kot že desetletja ne. Srd Kitajske, ki v teh dneh ne izbira diplomatskih fraz, je sprožil obisk 82-letne ameriške predsednice predstavniškega doma ameriškega kongresa Nancy Pelosi v tajvanski prestolnici Tajpej prejšnji teden. Peking obisk razume kot provokacijo, napad na kitajsko suverenost in vmešavanje v njihove notranje zadeve.

Besede so podkrepili z dejanji

Obisk Pelosijeve velja za najvišji obisk ameriškega politika v Tajvanu v zadnjih 25 letih, postanek v Tajvanu pa je bil vključen v sklop azijske turnee, med katero je obiskala še Singapur, Malezijo, Japonsko in Južno Korejo. Kitajska ni oklevala in ostala le pri besedah. Ostro retoriko, v kateri se prepletata mešanica opozoril in groženj, je podkrepila še z dejanji in le ure po odhodu Pelosijeve z otoka začela največje večdnevne vojaške vaje po letu 1995. V Pekingu nasprotujejo obiskom tujih vlad na otoku, saj je otok, ki od leta 1949 vodi neodvisno politiko, v očeh kitajske komunistične partije del kitajskega ozemlja, ki ga bo, če bo treba, zavzela tudi s silo. Med četrtkom in nedeljo je po podatkih tajvanske obrambnega ministrstva kitajska vojska v smeri Tajvana poleg raket poslala skoraj 200 bojnih letal (od tega jih je več kot dvajset prečkal sredinsko črto vzdolž Tajvanske ožine, ki velja za neuradno

mejo med državama) in najmanj 40 vojaških ladij. Ob spremljanju kitajskih vojaških manevrov na ministrstvu ne dvomijo, da Kitajska izvaja zračno in pomorsko blokado otoka. Kljub znamenjem, da bo v nedeljo vojaških vaj konec, se to ni zgodilo, saj je kitajsko obrambno ministrstvo napovedalo nov krog vojaškega manevriranja in razkazovanje moči. Odločitve o podaljšanju vaj niso podkrepili s konkretnimi razlogi. Sicer pa gre pričakovati, da bo nadaljevanje napetosti v Tajvanski ožini, neuradni meji med Kitajsko in Tajvanom, pustilo posledice tudi na svetovni dobavni verigi, saj trenutno nestabilne razmere ogrožajo tudi ključne ladijske in trgovske poti v regiji.

Zbližanje Rusije in Kitajske?

Predstavniki kitajske oblasti te dni odkrito koketirajo z besedami »spopad«, »vojna« in »povračilni ukrepi«. Dodatne napetosti v že tako hladnih ameriško-kitajskih odnosih so v precep spravile ameriškega predsednika Joeja Bidna, ki mu sicer izkušnja na mednarodnem političnem podiju ne manjka. Zakaj predstavlja besna Kitajska za Bidna težavo? Ker zaradi odnosa z Rusijo ni najprimernejši čas za zaostrovanje odnosov s Kitajsko. Velja spomniti, da Bela hiša misije Pelosijeve s postankom v Tajvanu ni pozdravila z navdušenjem. Razlog je pragmatičen: Kitajski ne želijo priskrbeti »opravičila« za še tesnejše sodelovanje s sankcionirano in izolirano Rusijo, ki bije vojno z Ukrajino. Ker je Pelosijeva preslišala »namige«, da čas za obisk Tajvana morda ni ne najprimernejši niti najvarnejši, je zdaj odgovornost Bele hiše, da požar pogasi in hkrati zaščiti ameriške interese. Ameriško-kitajski odnosi so se konec tedna še zaostri. V petek je kitajska stran sporočila, da odpoveduje ali za-

časno prekinja dialog z Združenimi državami na več področjih, vključno s podnebnimi spremembami, vojaškimi odnosi in skupnimi prizadevanji v boju proti drogam, ter napovedala sankcije zoper Pelosijevo in njeno družino. Kot ugotavljajo pri Washington Postu, od leta 2020 Kitajska vse pogosteje uporablja uvajanje sankcij proti nekdanjim ameriškim uradnikom, ki si drznejšo kritizirati kitajsko kršenje človekovih pravic, vendar pa je Pelosijeva ena najvišjih aktivnih političnih predstavnikov, ki jih je Peking osebno grajal.

Priprave na invazijo?

Kitajski veleposlanik v Washingtonu Qin Gang vztraja, da težave, ki ogrožajo mir in stabilnost Tajvana in regije, povzročata ameriška stran. Izhod iz krize je mogoč, če ZDA sprejmejo »ustrezne ukrepe«, s katerimi bi nemudoma popravili napake in resne posledice obiska Pelosijeve. Da ne bi bilo nikakršnih dvomov, je veleposlanik dodal še: »Tajvan je eno od redkih vprašanj, ki lahko Kitajsko in Združene države pripeljejo v konflikt – ali celo vojno.« Pandemija z vztrajanjem pri ničelni toleranci do covida je pustila posledice na kitajskem gospodarstvu in oslabil položaj kitajskega predsednika Xi Jinpinga, ki bi se rad na novembrskem kongresu komunistične partije poteoval za nov mandat. November bo volilno obarvan tudi v Ameriki, ko bodo potekale volitve v ameriški senat in predstavniški dom. Kljub razkazovanju vojaške moči, podkrepjene z ostro retoriko, je slišati ocene, da želje po zapletanju v medsebojni spopad (ki bi pomenil nič več in nič manj kot tretjo svetovno vojno) ni ne na kitajski ne na ameriški strani, zaradi izzivov, ki državi čakajo v prihodnjih mesecih, pa nobena stran noče delovati šibko. ■

Dr. Denis Čaleta, predsednik sveta Inštituta za korporativno varnostne študije / Foto: Katja Petrovec

je pritisk na Al Kaido tako povečal, da je bilo nemogoče nadaljevati delovanje po takratni organizacijski shemi, pa je začela organizacijsko delovati kot omrežje posameznih celic, ki so bile med seboj organizacijsko zelo šibko povezane in so delovale po intuiciji lokalnih voditeljev. To je obdobje, pri katerem lahko z gotovostjo ocenimo, da je bil njegov vpliv zelo omejen. V vsakem primeru pa lahko že danes trdimo, da je njegova zapuščina prežeta s krvjo in veliko nedolžnimi žrtvami, ki so nastradale v terorističnih napadih.«

Na kakšen organizacije, kot je Al Kaida, izbirajo vodstvo?

»Procesi izbire novih vodstev se razlikujejo med organizacijami. Na to vpliva veliko dejavnikov, kot na primer, kako močna je organizacijska shema in trdnost organizacijskih struktur: trdnejše so te povezave, večja je verjetnost, da bo novi vodja prišel iz starega jedra organizacije in da ga bodo kot takega priznali tu-

pe preprečevanja terorističnih groženj. Velikokrat slišimo, da je terorizem kot pojav star skoraj toliko, kot je stara zgodovina človeštva. To pomeni, da se v različnih družbenih okoljih še vedno ustvarja toliko napetosti, da se bodo tudi v prihodnosti posamezniki ali manjši deli teh družbenih skupnosti zatekali k izvajanju terorističnih aktivnosti. Mediji imajo vedno pomembnejšo moč pri ustvarjanju javnega mnenja, na drugi strani pa ravno ta medijska pozornost za teroristične organizacije predstavlja nujno potreben kisik in možnost za sporočilnost njihovih političnih zahtev. S tega stališča lahko pričakujemo, da se bo terorizem pojavljal z različnimi amplitudami in ga bomo tudi v prihodnosti morali razumeti kot pomembno varnostno grožnjo. Nevarnost pa je, ali ga bomo zaradi vseh nakopičenih družbenih težav in varnostnih izzivov sposobni ustrezno naslavljalati in se usmerjati predvsem v odpravljanje razlogov za njegovo nastajanje. ■